

Epistemologie van het subject

- Metafysica= leer van het zijn
- Epistemologie=leer van de kenvoorwaarden

- Bij Descartes zien we poging om nieuwe start te maken;
  1. Twijfel aan alle (schijn)ordering op basis van gezag/autoriteit,
  2. Wil van vrije mens schept een twijfel overwinnende kennis.

Probleem van fundament van deze kennis wordt door Kant opgelost door de structuur van het denken van de mens als basis te nemen voor (menselijke) kennis→ Fichte ziet als eerste het probleem van deze subjectiviteit; het ik *denkt* de werkelijkheid.

Geschiedenis van het nihilisme tot Nietzsche

- Griekse denken kent verandering van het eeuwige
- Plato; beschrijft de ideeënwereld → onveranderlijkheid wordt geïntroduceerd.
- Christendom voegt daar de Scheppende God aan toe.
- Nu zijn we aanbeland bij een werkelijkheid die op zichzelf niets is. Niet alleen de wijze waarop de werkelijkheid is, maar ook dat ze is, is afhankelijk geworden van één scheppende God. (van Tongeren, blz.39)
- Deze gedachte maakt duidelijk hoe de dood van God (die Nietzsche constateert) de werkelijkheid op het spel kan zetten.

Het 'ik' en het nihilisme

- 'Ik' als oneindige egoïst in lege wereld
- 'Ik' is niet de basis, maar de doelloze redeloze demonische 'wil' (van Tongeren blz. 47)
- Atheïsme als dwaling van de geest.
  - Of
- Atheïsme als lef om de desolate realiteit onder ogen te komen.
- Alternatief opgaan in het niets (Schopenhauer)
- Nihilisme als term wordt hier, in de Romantiek, zowel gebruikt voor geloof in de rede en vooruitgang, als voor degenen die daar kritiek op hebben (m.n. literatuur)

Ontstaan van nihilisme

- Probleem dat ontstaat is; als God de wereld in vrijheid schept dan kunnen wij mensen dat niet begrijpen.
- (Taylor stelt dat het deïsme het geloof is dat de menselijke rede God wel kan begrijpen, maar dat daarmee Gods schepping ook beperkt wordt; de wonderen kunnen niet, want dan zouden wij met onze rede het spoor bijster raken)
- Hobbes is de eerste die voorstelt dat wij iedere orde moeten vernietigen, om dan een menselijk orde aan te brengen. (*annihilatio*)

Nihilisme in positieve zin

- Alleen een totale vernietiging van het bestaande kan de weg vrij maken voor iets nieuws. (Van Tongeren, Blz. 51)
- Vooral in Rusland ontstaat deze gedachte onder revolutionairen.
- Het atheïsme hoort bij deze nieuwe, vooral door Russische literatuur, verspreide opvatting over het nihilisme en Nietzsche is daardoor beïnvloed.
- De (grote)stadsmens is een nihilist die durft te onderkennen dat oude structuren, waarden en zekerheden verdwijnen. Gevolgen;
  1. óf grote geesten krijgen de ruimte,
  2. óf vlucht in roes, massa of traditie.

www.maleutiek.nl_2015_2

Nihilisme bij Nietzsche

- Van kritiek op anderen en hun zekerheden, naar zelfkritiek en het onderkennen dat zijn eigen vraagstelling nog vastzit in het denken dat hij wil kritiseren.
- Nihilisme als denkmodel dat niet alleen gaat over moraal, maar ook over de mogelijkheid tot (het funderen van) kennis.

www.maleutiek.nl_2015_3

Tweede periode 1876-1881

- Woord pessimist krijgt twee betekenissen evenals nihilist later;
- 1. De echt vrije geest wordt door anderen voor pessimist uitgemaakt;
- 2. De echte optimisten hebben schijnwereld en zijn dus juist pessimistisch/nihilistisch bezig.
- Twee soorten pessimisme;
- Krachtig (vroeg-Grieks) pessimisme
- Ziek (Socrates/christelijk) pessimisme

www.maleutiek.nl_2015_2

Indelingen m.b.t. nihilisme

- Van Tongeren maakt allerlei indelingen;
- Perioden in het denken van Nietzsche over nihilisme
- Periode die Nietzsche in de geschiedenis van het nihilisme onderscheidt.
- Indelingen van soorten nihilisme zoals Nietzsche die zelf aanwijst.
- Indeling van Nietzsches opvattingen over nihilisme in 6 fasen, zoals onderscheiden door Elisabeth Kuhn.
- Volgende week de andere indelingen nu de perioden in zijn werk;

www.maleutiek.nl_2015_3

Derde periode 1881-1887

- Morele pessimisme is gebonden aan niet-realistische wereldvisie en dus oppervlakkig in haar kritiek. Pessimisme van de levensmoetheid,
- Romantisch pessimisme dat de zinloosheid van het bestaan erkent. Moralistisch en toch ook zelfopheffing van de moraal. Hoe nu verder?
  - pessimisme kan kracht van hamer krijgen,
  - pessimisme kan nieuwe echte vrolijkheid oproepen.

www.maleutiek.nl_2015_3

eerste periode 1869-1875

- Wel pessimisme, geen nihilisme. Alle pessimisme komt voort uit kennis van de onlogische wereldorde. Alles is één en daaruit weg willen (individuatie) is begin van de ellende. Houdingen;
  - De metafysica van alles is één kan leiden tot praktisch pessimisme, (moord of zelfmoord)
  - De andere houding is er één van machteloos aanvaarden dat het is zoals het is en dan en ironisch leven,
  - Het optimisme van wetenschap en politiek. Het optimisme is vooral gevaarlijk als het leugenachtig is en de absurditeit niet onder ogen wil zien.

www.maleutiek.nl_2015_3

Vierde periode 1887-1889 (†1900)

- Verontwaardigingspessimisme waarbij pessimisme verbonden wordt met moraalanalyse van ressentiment. Pessimisme staat nu (weer) tegenover kunst. (Grieken van de tragediën waren nu geen pessimisten volgens Nietzsche in Ecce Homo.)
- Decadentie is nieuwe term hier. Pessimistische en nihilistische beschreven stromingen, schrijvers en opvattingen worden nu decadent genoemd. Nietzsche sluit hier aan bij de Franse literatuur die decadentie neerzetten als diagnose van de cultuur.
- Fysiologische decadentie kan leiden tot grote figuren of tot massaal willen ontkomen aan de onrust.
- Ziekte van degenen die de prikkels niet aankunnen; disgregatie, verlamming, vijandschap en chaos, grote gevoeligheid voor prikkels. Dat zien we vooral in het gekkenhuis, maar ook bij litanie van schrijvers en denkers.